

Kroppen på Beitostølen

*Referat af Klaus Nielsen
Psykologisk Institut, Aarhus Universitet*

På det smukke skisportssted Beitostølen blev der afholdt et kursus, hvor temaet var læring, krop og miljø. Temaet fik bogstaveligt luft under vingerne i de sneklædte fjelde og de udstrakte vidder, der ikke kunne danne en bedre ramme om et kursus med et sådant tema. Kroppen var på alle måder det centrale tema. I foredragene blev kroppen tematiseret som akademisk genstand i forbindelse med læring, handling og refleksion, mens kroppen som levet fik en anden og mere fyldestgørende betydning udenfor foredragssalen. I svømmehallen, i restauranten, på skiløjberne og i baren udfoldede den levede krop sig i fuld flor og tjente som grund for diskussioner af den akademiske krop.

Efter introduktionen af Liv Duesund, som på udmærket vis havde organiseret kongressen sammen med Steinar Kvale, Inge Morisbak og Finn Skårderud, blev der redegjort af lederen for Beitostølen Helsesportsenter, Jan Gulbrandsen, for institutionens historie og program for genoptræning af funktionshæmmede. Derefter kom livsvisdommen til orde i et arrangement, hvor den norske filosofiske nestor Arne Næss blev interviewet af Gunnar Breivik. En ydmyg livsfilosofi blev de 250 tilhørere til del, hvor skønheden i landskabet, økosofien og naturens uundgrundelighed var væsentlige emner. Når man er rundet de 86 behøver man ikke længere "play by the rules" fortalte Arne Næss med tennis, som han er en flittig dyrker af, som eksempel. For at bruge tiden optimalt er det i tennis, ifølge Arne Næss' regler, i orden at serve fra alle vinkler af banen, dog med det forbehold at det skal være muligt for modstanderen at nå bolden og returnere den. Et smukt eksempel på modspil, medspil, regelfølge og regelbrud i en gestalt forenet af et helt livs erfaringer.

Liv Duesund og Finn Skårderud beskrev i foredraget "Brug kroppen, glem kroppen" den forståelse af kroppen som ligger bag arbejdet med spiseforstyrrede og funktionshæmmede. Det byggede særligt på Merleau-Pontys filosofi, hvor kroppen spiller en afgørende rolle som primær forståelsesinstans. Kroppen fungerer som en tavs baggrund, der gør det muligt for andre fænomener at træde frem som meningsfulde. Det blev paradoksalt fremført, at vi kan overskride kroppen, når vi i selvforglemmelse kaster os engageret ud i forskellige aktiviteter. Omvendt bliver kroppen et tema, når det går galt og vi bliver opmærksomme på at kroppen og tingene i verden ikke vil som vi vil. Det understøtter implicit den gængse opfattelse af kroppen som et problem, og dermed overses det hvilke potentialer, der ligger i kroppens evner til at sætte sig udover sig selv (eks-stasen). Ud fra denne filosofi deltager de

funktionshæmmede i aktiviteter som ridning, skigang, leg og svømning. Selve pointen i denne behandlingsform blev levendegjort i en lille fortælling fra hverdagen, hvor en funktionshæmmet pige fortalte, at hun den første dag til ridning, var mest koncentreret om at sidde på hesten, men på opholdets sidste dag var hun mere optaget af hvordan hesten havde det. Kurset blev således åbnet med en tænksom undren, der lagde op til at kroppen som undersøgelses genstand ikke umiddelbart lod sig underlægge vor vanlige logik.

Fredagen begyndte med høj klar himmel og frostklare skiløjber. Ikke desto mindre var Steinar Kvale i stand til at fange salen med et foredrag om mesterlære. Her argumenterede han for at mesterlæren er blevet overset i den pædagogiske debat og at den indeholder væsentlige indsigter hvad angår læring. For at understrege sin pointe, samt søge at underdreje nogle af de vanlige forestillinger om læring, benyttede Steinar Kvale sig af undersøgelser, der viste, at mesterlæren ikke kun hører til inden for håndværksfaget og angår mekanisk og imitativ læring, men at det i høj grad har været den type læring som de fleste af nobelpris modtagerne i fysik og kemi i USA har benyttet sig af. Derved pointerede Steinar Kvale, at mesterlæren ikke kun kunne omhandle mekanisk læring, samt at læring knytter sig til kropslige fornemmelser, hvor forskerlærlingene får en fornemmelse i maven eller en smag i munden for hvad god forskning er.

Fra at tale om mesterlære trådte den norske mesterfodboldtræner Egil "Drillo" Olsen på scenen og holdt et foredrag om, hvordan man træner de bedste fodboldspillere. Drillo udfoldede sin trænerfilosofi for tilhørerne igennem et velorganiseret foredrag, hvor humoren spillede en væsentlig rolle. I de velmente pædagogiske regler som Drillo opstillede, fornemmede man den lune karisma som måske i virkeligheden var noget af det, som gør Drillo til en god fodboldtræner, samt naturligvis det som Drillo selv understregede som det væsentligste, nemlig et stort kendskab til fodboldspillet systematik og strategi.

I forlængelse af fodboldspillet dynamik fokuserede Sigmund Loland i sit foredrag om "Kundskab i bevægelse" på den tendens, der er i forskningen til at fokusere udelukkende på kroppen som et stykke avanceret mekanik. På baggrund af egne og andres erfaringer med skiløb blev det mekaniske kropsbillede analyseret og pillet fra hinanden som udgangspunkt for at søge en mere holistisk forståelse af kroppen. Ved en sammenstilling af kroppen som den behandles i et mekanisk og et holistisk perspektiv blev det tydeligt, hvor vanskeligt det er at slippe en analytisk tankegang, der gør kroppen til et objekt. Omend der er metodiske vanskeligheder, så Sigmund Loland potentialer i en holistisk forståelse af kroppen, hvor den fremtræder som subjekt, hvilket særligt de poetiske skønånder har haft et skarpt øje for, og ganske passende afsluttede han med et digt, hvor kroppen i en selvforglemmende flugt blev et med bevægelsen.

Efter at have beskæftiget sig med kroppen i forskning og sport trak Brian Lask og Rachel Waugh kroppen ind i et mere smertefuldt, men ikke mindre spændende rum. Fra forskning om spiseforstyrrelser serverede Brian Lask og Rachel Waugh et grundigt, men dog appetitligt foredrag om spiseforstyrrelsens kompleksitet, karakteristika og forskellige behandlingsformer, hvor det gang på gang blev pointeret, at behandlingen af spiseforstyrrelser ikke isoleret handler om at øge vægten, men derimod at øge de unges selvværd. Der blev fokuseret på den øgede sårbarhed som en fragmenteret og stræbende kultur har skabt og hvordan det kom til udtryk gennem kroppen. Et af de væsentlige pointer var, at en kultur der tilstræber stilrene og

harmoniske designs, former et perspektiv, hvor særligt de jeg-svage unge søger at efterleve kulturens signaler ved at skulpturere en krop de selv kan kontrollere.

Fagligt blev dagen sluttet af med at den ene del af kongressen tog på Beitostølen Helseportssenter, mens den anden deltog i gruppediskussioner med de to dages forskellige oplægsholdere. For mit vedkommende blev det til en interessant diskussion af mesterlæren hos Steinar Kvale og Egil "Drillo" Olsen. Det blev her muligt at stille spørgsmål og diskutere. I forbindelse med mesterlæren synes der at rejse sig en mængde forskellige muligheder for, hvordan den kan anvendes og hvilke perspektiver, den synes at rejse, samt en snigende fornemmelse af, at når forsamlingen diskuterede mesterlære, så var det egentligt ikke altid det samme de forskellige deltagere talte om. Men netop at komme til den erkendelse er måske ikke det ringeste udbytte man kunne få af en diskussion.

I baren senere på aften var det igen kroppen, der var samtale emne og en af deltagerne i diskussion ved et af bordene, der stadig på det tidspunkt var relativ ædruelig, stillede spørgsmålet hvor i kroppen tankerne sad: i hovedet, i skuldrene eller i maven? En af de andre deltagere svarede indsigtsfuldt: "i fødderne - det er derfor at man taler om, at nogen har en så god tankegang".

Som aftenen skred frem blev ideerne dog mere og mere vidtløftige og (tanke) gangen mere og mere usikker.

Lørdag morgen blev åbnet af Inge Morisbak og Astrid Nyquist, der fremlagde Beitostølen Helseportssenters behandlingsfilosofi til et veloplagt morgen publikum. Beitostølen Helseportssenter fungerer som behandlingsinstitution for personer med funktionshæmninger og ikke færre end 900 brugere har årligt glæde af institutionens tilbud. Inge Morisbak og Astrid Nyquist fremhævede at Beitostølen behandlingsfilosofi var tredelt og byggede på en social, aktivitet og naturdimension. Den sociale dimension byggede på, at brugerne i samspil med professionelle personer samt andre funktionshæmmede skulle lære at mestre egne problemer på en fremadrettet og mulighedsskabende måde. Aktivitetsdimensionen vægtede, at det var igennem gruppe og teams aktiviteter, at brugerne skulle bryde egne grænser og opdage nye muligheder. Det blev her understreget, at det særligt var det kropslige og det sanselige der stod i centrum. Her kom så den sidste dimension ind, nemlig naturdimensionen, hvor det i høj grad er i konfrontationen med den storslåede norske natur, at brugerne oplever nye sider ved sig selv. Altså med den kropslige og sanselige dimension i centrum fungerer naturen som læremester og det er gennem og i bevægelsen, at brugerne tilegner sig oplevelser, bryder grænser og ser muligheder som de vanskeligt kunne møde andre steder. Astrid Nyquist afsluttede med at betone vigtigheden af at disse enestående oplevelser og erfaringer, som de funktionshæmmede brugere tog med sig hjem måtte i en eller anden form videreføres i hjemmemiljøet, således at de kunne tjene som en ressource i hverdagen.

Efter endnu en solid middag gik Finn Skårderud igang med at descifre kulturens fortællinger i den spiseforstyrredes krop. Bygget på egne erfaringer som vagtlæge og godt krydderet med moderne og senmoderne filosoffer udlagde Skårderud de fortællinger som kulturen udtrykker igennem kroppen som sygdom. Fra den individualistiske tuberkulose, der i det forrige århundrede fremstillede individets højere åndelighed igennem en klædelig blegghed, afmagring og hoste til cancer, der blev fremhævet som det moderne menneskes ubalance med en voldsom omverden, der stadig var i forandring og AIDS i senmoderniteten som en fortælling

om en usynlige virus, der sniger sig ind og invaderer os som fremmedlegemer. Sygdomme er altså ikke kun biologiske faktorer, men indeholder også et sprog som fortæller os om vores egen kultur, så tydeligt at det er så nemt at overse. Det var særligt tilfældet med den moderne epidemi, som Skårderud betegnede spiseforstyrrelser. Her var det sammenstødet og modsætningen mellem en grænseløs kultur og så særligt unge mennesker, der søgte at sætte grænser for sig selv ved spiseforstyrrelsen. Dermed fik Finn Skårderud elegant understreget, at sygdom indeholder væsentlige erkendelsesmæssige potentialer, ikke blot i retning af en dybere forståelse af sygdommens biologiske komponenter, men også i retning af at beskrive vores kulturs modsætninger, som den fremtræder konkret og tydeligt i den syge krops fortællinger.

Efter den norske dominans af foredragsholdere fulgte der et par stærke danske indlæg. Først Anne-Mette Bredahl som arbejder som psykolog på Beitostølen, er blind samt dansk guldmedalje indehaver fra olympiaden i Nagano. Anne-Mette Bredahl holdt et spændende foredrag om blinde børns mentale og motoriske udvikling. Det blev klart for alle i salen, hvor vigtig synssansen er og hvordan synet er væsentligt for, hvordan barnet motiveres til motoriske aktiviteter, samt hvordan blinde børn har vanskeligt ved at tilegne sig sociale færdigheder. Et foredrag der sluttede med den indsigtsfulde konklusion, at være blind er et tab der ikke kan overvindes, men som heller ikke bør overses.

Derefter fulgte Ejgil Jespersen med foredrag om kroppens vaner. Her blev der redegjort for den franske filosof Merleau-Ponty kropsforståelse med særligt henblik på vanebegrebet. Engageret og systematisk fremlagde Ejgil Jespersen en række argumenter for hvordan Merleau-Pontys kropsbegreb kan fungere som et filosofisk udgangspunkt for at omdefinere de forskellige dualismer som videnskaben ofte opererer med mellem krop og sjæl; krop og bevidsthed; individet og den anden etc. Merleau-Pontys vanskelige begreber blev præsenteret overbevisende og krydderet med relevante eksempler.

Dagen sluttede med den norske doktorand studerende Nina Waaler Loland som fremlagde sin undersøgelse af krop og køn. Præsentationen var klar og præcis og det blev dokumenteret, at det kropsbillede vi bærer rundt med spiller en væsentlig rolle for vores velbefindende. Særligt blev det understreget, at udøvelse af sport er af betydning for vort kropsbillede, samt at vi med alderen bliver mindre og mindre tilfredse med vores kropsbillede. Et udtryk for vor kultursanfængelige dyrkelse af ungdom og skønhed.

Efter en aften og nat med festmiddag, kaffe med "avec", samt vin, musik og dans tog Steen Wackerhausen fat den næste morgen med at placere kroppen som lærende subjekt i det filosofiske felt. Elegant blev de store linjer trukket op, således at de fleste af deltagerne glemte deres til lejligheden lettere dysfunktionelle krop. Indledningsvist spillede Steen Wackerhausen ud mod den dualistiske tænkning, der har og som stadig spiller en væsentlig rolle for vores vurdering af det kropslige. Det første slag blev således rettet mod den traditionelle dualisme, der synes at nedvurdere eller negligere kroppen i erkendelsen. Steen Wackerhausens næste træk var at vise, at intellektets rene tænkning var et umuligt projekt. Kroppen fungerer som medtænker og som forbindelsesled mellem intellekt og verden for ellers ville sproglig virksomhed være meningsløs og sproget i sig selv være uforståeligt. Afslutningsvis drog Steen Wackerhausen nogle konsekvenser for læring og uddannelse. At være en vidende person (ekspert) har altid været forbundet med sproglige redegørelser som følge af den dualistiske tænkning, der har præget den akademiske kultur. Dermed har læring også været en proces, der

har drejet som at tilegne sig bestemte principielle og teoretiske regelfølge løsningsmodeller. Men hvis kroppen spiller en anden og mere aktiv rolle i vores erkendelse, så bliver konsekvensen, at vi lærer en masse uden at være klar over det. Denne pointe understregede Steen Wackerhausen mere konkret ved at henvise til forskning i neurale netværker og empiriske undersøgelser af hønsemåse.

Afslutningsvis fik forsamlingen et ord om kroppen at gå hjem på. Den norske forfatter Thorvald Steen fortalte levende om sin funktionshæmning og om de erfaringer, som han havde gjort sig igennem angsten, frygten og raseriet i forbindelse med forandringsprocessen fra at forstå sig selv som en ung mand, der var engageret i skihop og fodbold til at acceptere sig selv som funktionshæmmet med diagnosen funktionel dystrofi. Særligt fremhævede Thorvald Steen, at det mere var ved filosofien at denne proces blev meningsfuld end det var ved mekanisk fysioterapi. Det fik Thorvald Steen til at grunde over, at de funktionshæmmede ofte bliver lullet ind i omsorg og dermed sat i bås som andenrangsmennesker mere end de trækkes frem som mennesker, der i særlig grad har gjort nogle smertefulde erfaringer med hensyn til krop og identitet. Derved kunne de funktionshæmmedes erfaringer ellers tjene som anledning til selverkendelse og livsvisdom. En disciplin som er blevet nedprioriteret i den vestlige erkendelseshistorie og hvor vi har meget at lære af andre kulturer konkluderede Thorvald Steen. Efter disse tankevækkende ord læste Thorvald Steen op af sine værker, hvor de fremførte uddrag netop understregede det skarpe og kærlige blik for de skæve øjeblikke i den menneskelige eksistens. På smukkere måde kunne et vellykket kursus dårligt slutte.